

Diferențierea activităților cu elevii în cadrul orelor de matematică

prof. învă. primar Mihăilescu Ana
Liceul Teologic Târgu Jiu

➤ Educație pentru toți

“Noi credem și declarăm că fiecare copil are dreptul fundamental la educație și fiecărui copil trebuie să i se ofere șansa de a ajunge la un anumit nivel și a se putea păstra la un nivel acceptabil de învățare (...) Sistemele educaționale ar trebui proiectate și programele educaționale implementate în așa fel încât să țină seamă de marea diversitate a copiilor.”

(Declarația de la Salamanca, 1994)

În 1994, la Salamanca, “*educația pentru toți*” a fost definită ca “*acces la educație și calitate a acesteia pentru toți copiii*”, obiectiv care presupune asigurarea posibilităților participării la educație a tuturor copiilor, indiferent de cât de diferiți sunt ei și se abat prin modelul personal de dezvoltare de la ceea ce societatea consideră a fi normal. Astfel, școala trebuie să includă în procesul de învățământ toți copiii, fie ei cu handicap sau supradotați, copii ai străzii sau copii provenind din grupuri marginalizate. Ea este oarecum “*obligată*” să creeze condiții adecvate pentru a da posibilitatea fiecărui elev “*să-si realizeze propria lui dezvoltare optimă*”, deoarece “*oricine poate învăța orice, la orice vârstă, cu condiția ca acel conținut să-i fie prezentat într-o formă accesibilă.*” (J. Bruner)

Această viziune optimistă asupra accesibilității presupune încredere și respect față de individualitatea elevului. Fiecare copil reprezintă o individualitate irepetabilă, care pretinde un tratament individualizat, prin exploatarea în mod diferențiat a calităților psihoindividuale. El are un potențial educativ înnăscut, care trebuie doar descoperit și activizat.

]Tehnica diferențierii activității nu trebuie înțeleasă greșit, ca o adâncire a deosebirilor între elevi, ca fiind grupați, categorisiți. Ea trebuie concepută ca o modalitate de diminuare a acestor diferențe. Tehnica în mâna învățătorului trebuie să fie fină, maleabilă, neobservabilă de către elevi. Aceștia trebuie aduși discret în fața situației de a depăși un prag performanțional impus de sarcina școlară menționată acum în programe. Aceasta, bineînțeles, se poate realiza în funcție de posibilitățile individuale de progres, de motivație etc. Activitatea didactică nuanțată trebuie să se încadreze între limitele minimale și maximale impuse de programa școlară, fără exagerări sau diminuări în posibilitățile psiho-fizice ale vârstei elevilor.

Diferențierea activității în scopul creșterii randamentului școlar al tuturor elevilor cuprinde mai multe tipuri de activități:

a) **corective** (destinate elevilor aflați la limita situației școlare normale, dar cu ușoare rămăneri în urmă la învățatură datorate fie unor momente critice în dezvoltarea psihofizică, tulburări psihoafective, boli, etc., fie din cauza unor situații de adaptare mai grea la sarcinile didactice);

b) **recuperatorii** (destinate celor aflați în situații de ușor handicap);

c) **de suplimentare a programului de învățare** (destinate elevilor dotați). La obținerea unor rezultate bune, în vederea succesului școlar, poate contribui și alegerea adecvată și la timpul potrivit a modurilor de organizare a lecției. Învățarea cu maximum de randament presupune o îmbinare judicioasă a studiului independent cu învățarea interdependentă, cooperativă, adică îmbinarea activității frontale cu cea independentă, în echipă sau în perechi, fiindcă în acest mod se

poate realiza mai ușor diferențierea activității asigurând fiecărui elev obținerea unor performanțe școlare ridicate.

Învățarea individualizată consideră atât elevul, cât și învățătorul, ca fiind cei care construiesc o bază de cunoștințe împreună. Ea este necesară pentru "anumiți" copii din clasă, vizându-i în mod deosebit pe cei care au un potențial superior sau pe cei cu deficiențe de orice fel, rolul primordial în cunoașterea acestora avându-l învățătorul. Acesta are la îndemână o paletă largă de **strategii** corespunzătoare stilului de învățare și nevoilor fiecărui copil:

- cerințe comune pentru toți elevii;
- cerințe diferențiate:
 - sarcini identice, timp diferit;
 - sarcini diferite, dar în același timp;
 - sarcini diferite, timp diferit;
 - sarcini diferite, după posibilitățile copilului;
 - fișe identice cu sarcini progresive.
- activități individuale cu teme diferite.

Orice învățare este eficientă dacă pleacă de la cunoașterea copilului, individualizarea fiind imposibilă fără o cunoaștere a "zestrei" cu care vin copiii la școală. Niciodată doi copii nu încep o activitate educațională exact în același fel; contribuie cu propriile lor experiențe, atitudini, calități, abilități, personalitate.

Pentru ca micul școlar să fie atras de activitatea matematică depinde direct de învățător, de multiplele procedee folosite la clasă, de noutatea pe care o transmite copilului prin fiecare exercițiu, de modul cum știe să-i activeze gândirea, să-l atragă să participe direct și activ.

Individualizarea învățării folosind **fișele de lucru independent** este de un real folos, asigurând caracterul individual și independent al învățării, ritmul propriu de lucru al elevului, conform capacităților și nivelului său de cunoștințe, priceperi și deprinderi.

În activitatea la clasă, am întocmit fișele de lucru independent folosind un conținut diferențiat, care să ajute la însușirea temeinică a cunoștințelor pe căi cât mai accesibile, specifice diferitelor grupe de elevi, dezvoltării intelectuale a acestora. Astfel, am folosit cu succes următoarele categorii de fișe: fișe de recuperare; fișe de consolidare; fișe de dezvoltare; fișe de creativitate.

Lucrul cu fișele permite elevului să rezolve sarcinile în ritm propriu, conform capacităților și nivelului său de pregătire. Ele pot fi folosite în etapa reactualizării cunoștințelor însușite anterior, în pregătirea copiilor pentru asimilarea cunoștințelor noi, în fixarea și evaluarea lor. Fișele de lucru pot fi concepute în așa fel încât să aibă o formă atractivă, care să mențină treaz interesul elevilor pe tot parcursul rezolvării lor.

Sunt situații când, în diferite forme de activitate, se pot da exerciții care presupun toate gradele de dificultate, lăsând elevilor posibilitatea de a rezolva numai pe acelea pe care reușesc.

Unul dintre **jocurile didactice matematice** ce implică individualizarea învățării și pe care îl folosesc frecvent la clasă, în special în lecțiile de sistematizare și consolidare, dar și în cele de recapitulare, este "**Alege și rezolvă!**" sau "**Plicurile cu surprize**". Scopul acestui joc este consolidarea deprinderilor de a efectua operații matematice. Sarcina didactică vizează verificarea cunoștințelor asimilate de elevi prin rezolvarea unor exerciții și probleme cu diferite grade de dificultate (simplu, mediu, dificil). Ca material didactic se folosește un panou cu 6 plicuri: 3 dintre ele conțin fișe cu exerciții cu grad diferit de dificultate, iar celelalte 3 conțin soluțiile acestor exerciții. Pe fiecare plic este notat punctajul pe care elevii îl pot obține în urma rezolvării fișelor (5, 10, respectiv 15 puncte).

Desfășurare. Elevii aleg spre rezolvare fișe din plicurile cu tipul de sarcini pe care cred că sunt capabili să le rezolve la momentul respectiv. După rezolvare, confruntă rezultatele obținute cu cele din plicurile cu rezolvări (R). În funcție de corectitudinea / incorectitudinea rezolvării sarcinilor, vor continua spre nivelul superior sau vor coborî spre cel inferior. Elevul care consideră ca sarcina didactică luată spre rezolvare îl depășește, merge și ia o fișă cu nivel de dificultate mai scăzut. Cel care a rezolvat corect fișa alege apoi una fie din aceeași categorie, fie din categoria de nivel superior.

La final, fiecare elev își calculează punctajul obținut de-a lungul jocului. Jocul se poate desfășura atât individual, cât și pe echipe.

În acest fel, elevul / echipa are posibilitatea de a alege personal tipul de sarcină propus spre rezolvare, după care se autocorectează cu ajutorul soluției din plicul de răspunsuri. Jocul stimulează atât cooperarea, spiritul de echipă, atunci când se desfășoară pe echipe, dar și o oarecare competiție, când se desfășoară individual; dezvoltă capacitatea elevului de a se autocorecta și de a-și autoaprecia capacitățile.

Diferențierea temelor pentru acasă o realizez în așa fel încât elevii slabi să învețe lucrurile care asigură înțelegerea lecției următoare sau progresul elementar la matematică, iar cei buni și foarte buni să poată lucra mai mult și la un nivel mai ridicat. Tema pentru acasă trebuie să conțină două părți: o parte obligatorie (sarcini simple și ușoare) și o parte facultativă (sarcini grele și mai complicate). O modalitate eficientă și acceptată de elevi, pe care o practic de câțiva ani, este *tema pentru acasă cu sarcini de lucru diferențiate*, după următoarea structură:

- **tema obligatorie** (notată cu **O**), care cuprinde sarcini de lucru de nivel minim/mediu;
- **tema pentru „elevii harnici”** (notată cu *****); nu este obligatorie, dar poate fi efectuată de elevii care doresc să lucreze suplimentar; include sarcini de lucru de nivel mediu / superior;
- **tema pentru „elevii isteți”** (notată cu); nu este obligatorie și include fie sarcini de lucru de nivel superior, fie diferențiate pe baza teoriei inteligențelor multiple.

În acest fel, ofer fiecărui elev posibilitatea să aleagă acasă, după efectuarea temei obligatorii, ce și cât poate rezolva din celelalte teme propuse. Faptul că fiecare poate face acest tip de alegere înseamnă, pentru elev: automotivare, autoevaluare, propria adaptare la ritmul de lucru, la elementele de bioritm individual. Ulterior, în evaluare, am căutat să fac aprecieri, să laud, să evidențiez acei elevi care, în unități mai mari de timp, dovedesc interes în realizarea temelor pentru acasă. Spiritul de întrecere fiind puternic la clasele mici, după un timp am avut bucuria să constat că din ce în ce mai mulți elevi optează pentru tema facultativă. La sfârșitul orei obișnuiesc să ofer elevilor mai slăbuți indicații pentru rezolvarea temelor de acasă. În unele cazuri, începem efectuarea temelor încă din clasă, urmând ca această activitate să fie continuată acasă. În acest fel, elevii știu cum trebuie rezolvate problemele și exercițiile din temă.

În alcătuirea **fișelor de evaluare sumativă**, am încercat să formulez itemii în așa fel încât fiecare copil să poată lucra din subiect atât cât îi permite pregătirea sa. Dificultățile subiectului apar gradat, încât elevii de calificativul suficient să poată să scrie și ei atât cât știu. Când itemii dificili apar la început, chiar și unii elevi de calificativul „foarte bine” dau foile albe la sfârșitul orei, iar verificarea nu mai este concludentă. Astfel de lucrări determină stagnarea sau descreșterea interesului elevului pentru matematică.

Am folosit la clasă atât fișe în care am formulat descriptorii de performanță (pentru FB, B, S) pentru fiecare item în parte, cât și fișe cu descrierea competențelor ce urmează a fi evaluate și

înregistrarea nivelului acestora pentru fiecare elev în parte sau fișe cu punctaj prestabilit pentru rezolvarea corectă a fiecărui item. Aceste lucruri au fost comunicate elevilor anterior rezolvării testului, astfel încât fiecare și-a putut aprecia destul de bine ce și cât a lucrat din fișă. Am constatat că formularea în acest fel a itemilor permite fiecărui elev să lucreze cât poate, ceea ce asigură o curbă ascendentă evoluției sale.

Indiferent de formele de activitate matematică pe care le desfășoară elevii (la tablă, pe caiete, în grup, pe fișe individuale), învățătorul trebuie să urmărească pe parcursul lecției de matematică aplicarea întregului sistem individualizat.

CONCLUZII

Folosirea învățării individualizate, alături de activitatea frontală, oferă posibilitatea de a obține rezultate bune în munca didactică: dezvoltarea capacităților de a aplica în practică cunoștințele însușite, dezvoltarea corespunzătoare a proceselor psihice. Utilizarea fișelor este un procedeu care permite fiecărui copil să execute o muncă personală, mai bine adaptată posibilităților sale intelectuale. Fișele pot fi aplicate cu condiția să cuprindă sarcini care să nu depășească nivelul de înțelegere al copiilor, particularitățile individuale și cerințele programei școlare.

Învățarea individualizată duce la eliminarea unor lacune din cunoștințele și deprinderile elevilor mai puțin dotați, dar și la îmbogățirea și aprofundarea cunoștințelor acelor copii capabili de performanțe superioare. Ea reprezintă o condiție a progresului școlar, deoarece randamentul maxim poate fi atins de un elev doar în situația în care sarcinile primite spre rezolvare se află la limita superioară a capacităților sale de rezolvare.

BIBLIOGRAFIE

- Cocoradă, Elena - **Tema pentru acasă – rezultată a unor multiple influențe educative**, rev. *Inv. primar*, nr. 4/2004, Ed. *Miniped*, București, 2004, p. 13-18
- Iucu, R. - **Managementul clasei de elevi**, Ed. Fund. Culturale D. Bolintineanu, 2000
- Tîrcovnicu, V. – **Învățământ frontal, învățământ individual, învățământ pe grupe**, E.D.P. București - 1981
- Vrasmaș, T. - **Școala pentru toți**, Ed. *Miniped*, București, 2004
- * * * – **Declarația de la Salamanca**, Spania, 7-10 iun 1994 , UNESCO (sursă: Internet)